

*" - Och en hoop bönder hade församlat sich emoot honom
widh Dalby Clöster. Ther slogh han monga bönder ihääl, och
twtusend aff them grep han til fånga. - - "*
Olaus Petri ur Karlskrönikan.

1400-TALETS VÅLDSGÄSTER

Engelbrekts och Karl Knutssons massakrer i Skåneland.

Vid unionsmötet i Kalmar i juni månad 1397 kröntes Erik av Pommern till kung över de tre nordiska rikena. Efter drottning Margaretas död kom Erik på grund av en äventyrlig utrikespolitik, ständiga krig och ett förtryckande fogdevälde att undergräva unionens resurser. Det ledde i Sverige till upproren under Engelbrekt Engelbrektsson och avsättning från tronen 1434 och slutligen avsatt även i Danmark om unionsregent 1439.

I samband med dessa händelser trängde Engelbrekt in i Halland och nordvästra Skåne 1434. Före oktober månads slut hade han erövrat Halland men skåningarna satte sig till motvärn mot inkräktaren. Karlskrönikan berättar, att de fientliga skarorna "fornomo huar annen widh Rynabro. Tha Engelbert wardh thes wara at schaninghia mot hanom fara hans renne ara ginstan öffuer bronaridha."

Även Blekinge hemsöktes under dessa krigståg mot Danmark. Sålunda ödelades Valdemar Atterdags borg Brömsehus av svenskarna 1436.

Vi noterar här att denna i Engelbrekts hemsökelse i Skåneland är en vit fläck i den svenska historia vi påtvingats att läsa och lära. Här betraktades han nog inte som någon befriare vid den tiden utan i stället som en symbol för en hatad och brutal inkräktare.

I mellersta delen av 1400-talet började unionen mellan de tre rikena att knaka i fogarna. I Danmark hade man 1448 valt Kristian av Oldenburg till kung efter samma år avlidne Kristoffer av Bayern. I Sverige accepterade man inte valet. Där fanns det mäktiga stormän som aspirerade på tronen. Karl Knutsson avgick med segern i tronföljdsfrågan och valdes till kung likaledes 1448. Kontroverserna kring en gemensam unionskung och Karl Knutssons längtan att även knyta Norge till sin krona utlöste snart strid med Danmark. Det skulle i sinom tid betyda gråt, sorg och namnlös förtvivlan bland befolkningen i stora delar av de skånska landskapen.

Mitt i vintern den 27 februari 1452 stod Karl Knutsson med sin här vid Fagerhult. Krönikören berättar, att denna här var "större än någon förut mindes av Sverige vara dragen". Olika uppgifter antyder att antalet kan ha varit från 40 000 till 80 000 man. Under dessa fruktansvärda dagar brändes land och städer, utan att någon fast plats verkligen erövrades! Samma öde drabbade Halland och Blekinge. Allt vad denna mordbrännarhär åstadkom under dessa vinterveckor var plundring, mord och brand över en i det närmaste försvarslös civilbefolkning.

Helsingborg gick upp i lågor, "Thå brende han aff Helsingborgh med all the skip ther före lågho", skriver Olaus Petri som fortsätter, "Landskrona skinnade han och brende up skepen som ther lågho". Staden däremot lyckades undgå brand genom sin underkastelse och brandskatt. Lund plundrades och brändes, Olaus Petri skriver; "Lund brende han i röter". Samma öde övergick ärkebiskopens slott Borgeby vid Lund. Det ännu kvarvarande porttornet minner den dag som är om denna svenska bravad. Även Värpinge vid Lund skövlades och brändes. Vid Dalby massakrerades många obebäpnade skåningar, berättar ärkebiskopen i Lund i sin krönika medan Olaus Petri skriver, "Och en hoop bönder hade församblat sich emoot honom vid Dalby Clöster. Ther slogh han monga ihääl, och twtusend att them grep han till fånga."

Karl Knutssons plundringståg drabbade Gärds och Willands härader lika skoningslöst. Åhus plundrades och Gälltofta by brändes. Olaus Petri skriver: "Men i Aws gåffuo the brandskat, och ää hwar droogh fram, thå lät han skinna och brenna på bådhä sijdhor om sijn häär." Likaså gick den gamla medeltidsstaden Vä upp i brand efter plundring eller med Olaus Petri ord, "Sedhan brende han vpp Wää i röter". Hela Villands landsbygd genomkorsades av svenska plundringsströvkårer. Brand, skövling, plundring och mord var marodörernas milstolpar. Byar och herrgårdar gick upp i lågor. I raden av denna kan nämnas Thottsläktens stamgods Härlöv. I Bäckaskog köpte sig Göinges bönder fria från brandskattning genom en lösensumma om 1 000 lödiga mark silver samt foder och kost för hären under tre dygn, - eller så lång tid Karl Knutsson beräknade för sin marsch mellan Vä och riksgränsen i Norr. Därmed lät han dem "bliva utan vända", som det så vackert heter.

Mordbrännarhären i Blekinge, som gjorde sitt värv lika grundligt, leddes av Karl Knutssons svåger, slottsherren i Kalmar Gustaf Karlsson (Gumsehuvud) och Birger Trolle, en jorddrott från Varend, Sölvesborg fick dela många andra städers öde nämligen plundring och brand.

Svenskarnas plundringshär i Halland delades upp i tre avdelningar som var för sig fingo Axevalls, Rumlaborgs och Älvsborgs län på sina lotter. På grund av danska förstärkningar till Halland fick svenskarna snabbt skudda landets stoft från sina sulor.

Dessa enorma nidingsdåd under den korta tidsrymden av omkring tre veckor under den kalla februarivintern, var den dittills svåraste katastrofen som drabbat folket i Skåneland. Förlusterna totalt i gods och människoliv är för alltid höljda i dunkel. Det bestående resultatet för framtiden av mordtågen var en påspädning av det gamla nationalhatet mellan skåningar och svenskar. Våldshandlingarna blev till en draksådd som skulle komma att verka i generationer.

Olaus Petri skriver avslutningsvis: "Och gjorde han sådana skada i Skåne att the forwnno thet icke i longh tijdh ther epter."!